

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av bedömning och betygssättning vid den landstingskommunala gymnasieskolan Berga Naturbruksgymnasium i Haninge kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Berga Naturbruksgymnasium

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan under hösten 2013¹. Granskningen vid Berga Naturbruksgymnasium i Haninge kommun ingår i detta projekt.

Berga Naturbruksgymnasium besöktes den 15–18 oktober 2013. Ansvariga inspektörer har undervisningsråden Malin Lundquist och Eleonor Duvander varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan genomförs i totalt 14 kommunala skolor och 9 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda verksamhetsrapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Berga Naturbruksgymnasium

Allmänt om skolan

Berga Naturbruksgymnasium är en gymnasieskola med totalt cirka 130 elever. Merparten av eleverna läser på naturbruksprogrammet, antingen inriktningen djur eller inriktningen lantbruk. Några elever går på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Skolan har också elever som läser programmet för skog, mark och djur inom gymnasiesärskolan. Huvudman är Stockholms Läns Landsting.

Skolan leds av en rektor och en biträdande rektor. Innevarande läsår bedriver skolan ett utvecklingsarbete kring formativ bedömning.

¹ För information om Skolinspektionens kvalitetsgranskningar, se www.skolinspektionen.se

Betygsstatistik

Enligt skolans lokala betygsstatistik för vårterminen 2013 nådde 87 procent av eleverna kunskapskraven i engelska 5, 88 procent kunskapskraven i matematik 1a samt 82 procent kunskapskraven i svenska 1.

Statistik som belyser motsvarande resultat på nationell nivå saknas.

Jämförelse betyg – nationella prov

Enligt skolans sammanställning av resultat på nationella prov för aktuella kurser vårterminen 2013 når 47 procent av eleverna ett godkänt provresultat i engelska 5, 80 procent i matematik 1a och 73 procent i svenska 1 alternativt svenska som andraspråk 1.

Kursprov/Termin	Vt 2012			
	Berga Naturbruks- gymnasium		Riket	
	Lä	Hö	Lä	Hö
Engelska 5	30,4	30,4	10,4	15,2
Matematik 1A	.	56,8	1,2	44,3
Svenska 1/Svenska som andraspråk 1	50,0	15,0	13,1	20,7

Andel elever med lägre respektive högre kursbetyg i förhållande till resultat på nationella prov vid Berga Naturbruksgymnasium i jämförelse med motsvarande andelar i riket. I statistiken ingår skolor som har minst 10 elever med både kursbetyg (preliminärt) och provbetyg i respektive kurs. (Källa: Skolverket)

Ovanstående tabell visar relationen mellan nationella kursprov och kursbetyg. I kurserna Engelska 5 och Svenska 1 är andelen elever som får ett lägre betyg på kursen i förhållande till provbetyget betydligt högre på Berga Naturbruksgymnasium än i riket i genomsnitt. Antalet elever som genomfört proven på Berga Naturbruksgymnasium är emellertid relativt litet.

Jämförelse skolans rättning av nationella prov och Skolinspektionens omrättning

Berga Naturbruksgymnasium har ingått i det urval skolor av vilka Skolinspektionen omrättat nationella prov. I Berga Naturbruksgymnasiums fall är det nationellt prov i Svenska 1 som har omrättats. Omrättningens resultat i relation till den ursprungliga rättningen redovisas på delfrovnivå. För att ta del av Skolinspektionens omrättning se: <http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Rapporter-till-regeringen/>

För information om Skolinspektionens omrättning se slutet av denna rapport.

Resultat

1. Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?

1.1 Använder läraren kontinuerligt formativ bedömning² för att stärka elevernas kunskapsutveckling?

Här undersöks om lärarna informerar eleverna om de grunder som tillämpas vid bedömning och betygssättning. Vidare undersöks om lärarna planerar för och genomför kontinuerliga bedömningar av elevernas kunskaper. Om lärarna samtalar med eleverna kring deras kunskapsutveckling och hur de kan påverka sin kunskapsutveckling undersöks också.

I skollag och läroplan finns bestämmelser om hur eleverna och deras vårdnadshavare ska informeras om elevens kunskapsutveckling. Bestämmelserna anger det minimum av tillfällen då eleverna ska ges information.

Av Skolverkets allmänna råd framgår att läraren för egen del redan i planeringen av undervisningen bör identifiera vilka delar av kunskapskraven som bedömningen ska utgå från i det aktuella ämnesområdet och avgöra hur eleverna ska få visa sina kunskaper. Lärarna bör också kontinuerligt ge återkoppling på elevernas arbete och tydliggöra vad som behöver utvecklas vidare.

Av forskning och erfarenhet framgår bland annat att eleverna behöver förstå syftet med undervisningen, känna sig delaktiga i syftet och hur bedömningar görs. Det är gynnsamt att på olika sätt göra eleverna förtrogna med bedömningspraxis genom att låta eleverna bedöma egna och andras arbete. Att eleverna bedömer egna och andras arbeten kan också bidra till att eleverna blir mer förtrogna med hur uppgifter kan lösas med olika kvalitet.

Allmänt

Enligt elever skiljer det sig mycket åt mellan lärarna på vilket sätt de informerar om innehållet i kursen och om kursens kunskapskrav. Det finns lärare som mycket tydligt går igenom planeringen för undervisningen, inklusive hur bedömningen av elevernas prestationer kommer att gå till. Dessa lärare har också på olika sätt redovisat kunskapskraven för eleverna. Andra lärares undervisning beskrivs av elever som mindre strukturerad och eleverna vet inte hur och när de kommer att bedömas. I dessa fall är heller inte kunskapskraven tydliga för eleverna.

² "En bedömningsprocess som kännetecknas av att målen för undervisningen tydliggörs, att information söks om var eleven befinner sig i förhållande till målen och att återkoppling ges som talar om hur eleven ska komma vidare mot målen." Skolverkets stödmaterial 2011 "Kunskapsbedömning i skolan", sid 16.

Intervjuade lärare ger olika exempel på hur de informerar eleverna om de grunder som tillämpas vid bedömning och betygsättning. En lärare utformar arbetsplaner för kursernas olika arbetsområden. Av arbetsplanen framgår vilket centralt innehåll som behandlas, vad eleven ska kunna och ha kännedom om (målen) samt vilka förmågor som kommer att bedömas och hur eleven kommer att få visa sina kunskaper. Läraren stämmer av att eleverna förstått syfte, mål och kunskapskrav genom att låta eleverna skriftligt besvara ett antal frågor. En elev beskriver lärarens arbete så här: *"I samhällskunskapen är det väldigt tydligt. Syftet med den här uppgiften är... Hon har radat upp ord som vi skulle ha med. Sedan stod vad hon skulle bedöma och vilka kunskapskraven är. Hon försöker ha principen att man ska få visa flera gånger (vad man kan)".*

Lärare ger i intervjuer olika exempel på hur de informerar eleverna om vilka förmågor de visat och om vad de kan göra för att utvecklas ytterligare. Flera lärare arbetar med någon form av matris där kvaliteten på elevens förmåga framgår i relation till kunskapskraven. Andra lärare arbetar framförallt med muntlig återkoppling i samband med att läraren bedömer ett praktiskt moment i en kurs. Samtliga lärare använder systemet Schoolsoft för att dokumentera resultat på olika uppgifter samt för att ge kommentarer på elevers prestationer. Flera lärare uppger att de har haft ambitionen att ge relativt utförlig återkoppling till eleverna i Schoolsoft utan att blanda in en summativ bedömning, i form av ett betyg, i återkopplingen. Lärarna uttrycker samstämmigt att eleverna gärna vill veta vilket "betyg" deras prestation motsvarar.

Elever beskriver hur de av vissa lärare får såväl muntlig som skriftlig återkoppling i form av kommentarer om vad de visat för förmågor och vad de behöver utveckla ytterligare. Återkopplingen från dessa lärare sker framförallt genom kommentarer i systemet Schoolsoft och/eller kommentarer på ett inlämnat arbete. Det finns emellertid lärare som antingen kan ge en återkoppling i form av betyg på ett prov eller orden "OK" på en uppgift. I dessa fall saknas framåtsyftande information som kan gynna elevens kunskapsutveckling. Det förekommer också att återkopplingen från lärare uteblir helt, trots att elever har efterfrågat detta av läraren.

Utvecklingssamtal genomförs varje termin. Inför utvecklingssamtalen fyller elevens lärare i ett så kallat omdömeskort som anger hur eleven ligger till i relation till kunskapskraven vid tiden för utvecklingssamtalet. Enligt elever får de "prognosbetyg" i samband med utvecklingssamtalen. Vissa lärare ger också information om vad eleven kan utveckla vidare och hur detta kan gå till.

Engelska

Enligt lärare och elever går lärare igenom kunskapskraven i samband med kursstart. Det är emellertid lärarberoende i vilken mån eleverna förstår grunderna för bedömningen och den återkoppling som lärare ger.

I en av kurserna beskriver elever hur läraren noggrant har gått igenom ämnets syfte och mål och informerat eleverna om när och hur de kommer att bedömas. Genom att läraren har förklarat med egna ord upplever eleverna att skillnader i kvalitet mellan olika betygssteg tydliggjorts. Läraren samtalar kontinuerligt med eleverna om deras kunskapsutveckling.

Av intervjuer med elever framkommer att det finns elever som upplevde att det saknades struktur i en kurs föregående läsår, vilket ledde till att eleverna inte kände till hur bedömningen av deras kunskaper gick till och hur de låg till kunskapsmässigt under kursens gång.

Matematik

Läraren beskriver hur hon planerar undervisningen utifrån kursplanens centrala innehåll och kunskapskrav. I samband med planeringen funderar läraren också på vid vilka tillfällen och hur olika förmågor i kunskapskraven ska prövas och bedömas. Läraren försöker få eleverna att förstå kunskapskraven genom att visa olika beräkningar på tavlan och då åskådliggöra vad exempelvis orden "procedurer" och "begrepp" innebär i matematiken. Läraren förklarar kvalitetsskillnader i förmågorna genom att visa olika lösningar av samma uppgift.

Läraren har ännu inte bestämt sig för på vilket sätt hon framöver ska följa och dokumentera varje elevs kunskapsutveckling samt återkoppla detta till eleverna. I möjligaste mån vill hon undvika återkoppling i form av poäng och betyg men upplever att eleverna gärna vill få ett betyg på proven. På det senaste provet fick eleverna kommentarer samt ett betyg.

Enligt elever informerar läraren om kursens innehåll och om kunskapskraven. En del elever har erfarenhet av att läraren har förklarat kunskapskraven och skillnader i olika kravnivåer. Eleverna vet att de kommer att få visa sina kunskaper genom prov. Kursen har precis startat och eleverna kan inte minnas att läraren informerat om på vilket sätt och i vilken form eleverna kommer att få återkoppling från läraren på sina prestationer.

Svenska

I svenska är det enligt intervjuade elever väldigt tydligt vad undervisningen syftar till, vilka förmågor de ska utveckla, hur de ska få visa sina förmågor samt mot vad de bedöms.

Lärarna i svenska arbetar på olika sätt med formativ bedömning. En lärare använder till exempel Schoolsoft för att ge en summativ bedömning av vad de visat för kunskaper samt information om vad som är nästa steg i elevens kunskapsutveckling. Samme lärare ger också kontinuerlig muntlig återkoppling exempelvis i samband med muntliga övningar i klassrummet.

Intervjuade elever beskriver hur en lärare låter dem "träna" på en uppgift innan hon gör en slutlig bedömning av deras prestation. Under tiden eleverna "tränar" får de återkoppling på utfört arbete och information om vad som behöver utvecklas. Enligt läraren har eleverna gjort en muntlig övning och skriver just nu en rapport. Eleverna kommer att få en bedömning med information om vad de kan utveckla, men inget betyg. De kommer därefter få fortsätta arbeta med sin rapport. Läraren upplever att hon genom att arbeta på detta sätt undviker att eleverna låser fast sig vid ett betyg.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det inom skolan finns lärare som genom formativ bedömning stödjer elevernas kunskapsutveckling.

Det är emellertid en stor variation i hur väl lärarna tydliggör för eleverna på vilket sätt bedömningen av deras förmågor kommer att gå till. Det finns lärare som behöver förbättra sin återkoppling till eleverna om vad eleven visat för förmågor samt vilka förmågor eleven kan utveckla i relation till kunskapskraven.

1.2 Är kunskapskraven styrande för lärarens bedömning?

Här undersöks hur läraren/skolan arbetar för att lärarens bedömning och betygssättning ska uttrycka i vad mån den enskilde eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns i engelska, matematik respektive svenska och tar utgångspunkt i de ämnesspecifika kunskapskrav som finns för olika betygssteg. Här undersöks också om lärarna samverkar och sambedömer elevarbeten för att öka följsamheten till kunskapskraven och därmed likvärdigheten i bedömning och betygssättning.

Av läroplanen framgår att läraren vid betygssättningen ska utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven. I skollagen finns bestämmelser om att betyg ska sättas på varje avslutad kurs i gymnasieskolan.

Av forskning och erfarenhet framkommer att samverkan mellan lärare och att lärare sambedömer elevers arbeten förbättrar förutsättningarna för att bedömningen och betygssättningen ska bli likvärdig.

Allmänt

I intervjuer med lärare ges exempel på att bedömningen och betygssättningen tar sin utgångspunkt i aktuella kunskapskrav. Lärare säkerställer detta genom att vid planeringen av undervisningen identifiera vilka delar av kunskapskraven som bedömningen ska utgå från i det aktuella arbetsområdet och avgöra hur eleverna ska få visa sina kunskaper.

Enligt elever är vissa lärare mycket bra på att tydliggöra kopplingen mellan elevernas egna prestationer och kunskaper i relation till kunskapskraven. Vissa lärare är emellertid mindre bra på detta.

I viss mån samverkar lärare kring bedömning och betygssättning. I flera yrkeskurser finns ett välutvecklat samarbete mellan lärare, exempelvis i kursen djurhållning. I denna kurs samlar betygsättande lärare in ett skriftligt bedömningsunderlag från handledarna i samband med elevernas arbetsplatsförlagda lärande och tar hjälp av en annan lärare för att bedöma de förmågor som elever visat på praktiska moment.

Engelska

I ämnet engelska skiljer det sig åt mellan lärare i vilken mån det är tydligt för eleverna att kunskapskraven är styrande för lärarens bedömning. Det framkommer i intervjuer med lärare och elever att i samband med bedömningen och betygssättningen föregående läsår kunde inte alla lärare visa för eleverna att eleverna bedömdes utifrån ett allsidigt underlag eller att bedömningen var kopplad till kunskapskraven. Enligt elever var bedömningstillfällena i en kurs få och det kändes osäkert hur bedömningen och betyget förhöll sig till kunskapskraven.

I intervjuer med lärare och rektorn framkommer att insatser genomförs för att undervisningen i engelska genomgående ska kännetecknas av struktur och för att bedömningen och betygssättningen i ämnet ska vara av god kvalitet. Numera samverkar lärarna i engelska kring uppgifter och bedömningar.

Matematik

I intervju med lärare framkommer att hon har gjort en grovplanering av undervisningen som utgår från ämnesplanen och kursplanerna. Inför varje lektion lägger läraren ut en planering på Schoolsoft. Detta uppskattas av elever.

Lärarens olika bedömningsunderlag är kopplade till centralt innehåll och till kunskapskraven i kursplanen, bland annat exempeluppgifter som finns i det läromedel som används i matematiken. Läraren framhåller att de nationella proven i matematik är ett viktigt bedömningsunderlag eftersom det är kvalitetssäkrat av Skolverket. Läraren försöker låta uppgifter och bedömningsanvisningar för de nationella proven vara styrande för de uppgifter som hon själv utformar som bedömningsunderlag.

För närvarande finns enligt läraren och rektorn inga förutsättningar för samverkan i ämnet inom skolan då skolan endast har en lärare i matematik.

Svenska

Planeringen av undervisningen inklusive hur bedömningen av elevernas förmågor ska gå till tar sin utgångspunkt i aktuella styrdokument. En lärare beskriver hur hon i samband med aktuellt arbetsområde informerar eleverna om vilka kunskapskrav som är aktuella och hur eleverna kommer att få visa sina förmågor. Beskrivningen åskådliggörs i en aktuell arbetsuppgift, (muntlig redovisning i ämnena biologi och svenska), där den skriftliga informationen till eleverna beskriver syftet och målet med uppgiften, vad

eleverna behöver tänka på att visa och hur detta kommer att bedömas i förhållande till aktuella kunskapskrav.

Det framkommer i elevintervjuer att lärarna i svenska mycket tydligt informerar eleverna om vilka delar av kunskapskraven som bedömningen ska utgå från i det aktuella arbetsområdet samt hur eleverna ska få visa sina kunskaper.

Enligt lärare och rektorn sker samverkan mellan lärare i svenska framförallt i samband med rättning av de nationella proven. Sambedömningen sker i de fall någon av lärarna känner tveksamhet kring en elevlösning. I samband med ämnesövergripande arbete ges tillfällen för lärare i svenska och lärare i andra ämnen att sambedöma elevers prestationer.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att kunskapskraven är styrande för lärarnas bedömning. I granskningen framkommer flera exempel på hur lärare, genom en tydlig planering av undervisningen utifrån styrdokumentet, säkerställer att de utvärderar varje elevs kunskaper utifrån de nationella kunskapskrav som finns för varje kurs.

Likvärdigheten inom bedömning och betygssättning förutsätter emellertid att lärare samarbetar och diskuterar med varandra. Därför behöver skolans rektor ge möjlighet för lärare att tillsammans med andra lärare planera undervisningen samt diskutera och analysera hur de bedömer elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Detta är särskilt angeläget då granskningen visat att samverkan sker i relativt begränsad omfattning och att det i flera ämnen endast finns en lärare, se vidare avsnitt 2.1.

1.3 Nyttjar läraren vid betygssättningen all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven och gör en allsidig bedömning av dessa kunskaper?

Här undersöks om läraren vid bedömning och betygssättning nyttjar all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Bland annat om lärarna använder sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Här undersöks också hur nationella prov används för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven och som stöd för betygssättningen.

Av gymnasieförordningen framgår att nationella prov ska användas som stöd för betygssättningen i gymnasieskolan.

För att öka den tillgängliga informationen om elevers kunskaper i förhållande till kunskapskraven kan bedömningstillfällen vara av olika slag, till exempel praktiska arbets-situationer, klassrumsdiskussioner, rollspel, laborationer och prov. Varierade bedömningsformer är ett sätt att minska felkällors påverkan på bedömningar.

Allmänt

Lärare beskriver i intervjuer att de låter eleverna visa sina förmågor på många olika sätt, såväl skriftligt, muntligt som praktiskt. I flera av yrkeskurserna handlar det om att visa färdigheter, exempelvis rengöra träns och sadel. Enligt elever brukar lärarna vid dessa tillfällen informera om att de kommer att bedöma aktuell färdighet samt att de bedömer hur eleven har utvecklats sedan tidigare bedömningstillfälle. Det är också vanligt att lärare i de gymnasiegemensamma ämnena försöker knyta an uppgifterna till naturbruksprogrammet och den inriktning som eleven läser.

Elever ger exempel på hur några lärare anpassar sina examinationsformer utifrån elevernas individuella intressen och förmågor. Bland annat uppmuntrar en lärare elever att ta sig an svårare uppgifter för att ge eleven chansen att visa att eleven uppnått det högsta betyget. Elever har beskrivit att de i vissa kurser har så kallade E-prov vars syfte är att låta eleverna visa att de har kunskaper motsvarande kunskapskraven för E. Skolinspektionen vill i detta sammanhang peka på att de fyra kunskapsformerna *fakta, förståelse, färdighet* och *förtrogenhet* finns representerade på varje betygssteg. Därför är det av vikt att E-proven verkligen låter eleverna visa sina kunskaper utifrån samtliga fyra kunskapsformer. Skolan behöver också försäkra sig om att det finns andra tillfällen för eleverna där de kan visa på kvaliteter för de högre betygen.

Lärarna framför samstämmigt att de nationella proven är ett bedömningstillfälle och ett betygsunderlag bland andra i aktuell kurs. De nationella proven är också ett bra hjälpmedel för att kvalitetssäkra undervisningen och bedömningen enligt lärarna.

Inför de nationella proven ges eleverna möjligheter att öva. Det råder delade meningar bland intervjuade elever om de nationella provens roll för betygssättningen. En vanlig åsikt bland elever är att resultatet på provet inte kan sänka ett betyg utan endast bidra till ett högre betyg. Anledningen till detta är, enligt elever, att de både innan och efter de nationella proven har möjligheter att visa de förmågor som bedöms genom de nationella proven. Intervjuade lärare är medvetna om att denna föreställning förekommer hos elever och framhåller att de alltid försöker förklara för eleverna att de nationella proven är ett viktigt bedömningsunderlag som kompletterar lärarnas övriga bedömningsunderlag i samband med betygssättningen.

Engelska

Lärare beskriver hur eleverna ges många och varierade tillfällen att under kursens gång visa sina förmågor. Vid flera tillfällen kan eleverna själva välja på vilket sätt de vill visa sina kunskaper inom ett arbetsområde, exempelvis genom att spela in en film alternativt skriva en uppsats.

Bland elever finns de som upplever att betygen i en kurs förra läsåret endast baserades på elevernas prestation på det nationella provet samt ett fåtal redovisningar i slutet av kursen. Aktuell lärare beskriver att hon nu har utvecklat sitt sätt att i olika bedöm-

ningssituationer dokumentera elevernas kunskaper och kunskapsutveckling för att säkerställa att hon har ett allsidigt underlag att återkoppla till eleverna och grunda sin betygssättning på.

Det nationella provet är enligt lärare ett av flera underlag vid betygssättningen. En lärare beskriver hur hon låter eleverna göra ett liknande prov inför det nationella provet, dels för att förbereda eleverna för provet, dels för att ha ytterligare ett bedömningsunderlag för egen del.

Matematik

Enligt läraren kommer olika bedömningsformer att användas under kursen, exempelvis prov och muntliga övningar. Läraren arbetar också med "småprov", vars huvudsyfte är att ge läraren återkoppling på hur undervisningen fungerar. Läraren anser att det nationella provet "väger tungt" vid betygssättningen på grund av att det är kvalitetssäkrat, men framhåller att det är viktigt att ta hänsyn till även andra bedömningsunderlag.

Intervjuade elever har precis påbörjat kursen och kan inte påminna sig om att de haft någon examination innevarande läsår. Elever beskriver hur de under föregående läsår fick öva inför det nationella provet och läraren förklarade provets betydelse som ett underlag bland andra vid betygssättningen.

Svenska

I intervjuer med lärare och elever framkommer att lärarna använder sig av ändamålsenliga och varierade bedömningsformer. Enligt lärare ska eleverna få många chanser att visa vad de kan och hur de utvecklas mellan bedömningstillfällena.

Elever ger många exempel på uppgifter som de har funnit stimulerande, exempelvis att de förra läsåret skrev insändare till Aftonbladet som också publicerades. Någon elev uttrycker att hon känner sig "jättepeppad för den här kursen" i samband med att hon berättar att en kommande uppgift är att sätta upp en pjäs.

Enligt lärare används resultaten på de nationella proven som ett viktigt komplement till övriga bedömningsunderlag. Proven ses även som en bra återkoppling på att undervisningen och bedömningen ligger rätt. Föregående läsår blev det exempelvis tydligt att eleverna inte fått tillräckliga möjligheter att öva på diktanalys. Lärarna kunde komplettera kursen med detta innehåll och ge eleverna en ny möjlighet att visa sina förmågor inom området.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarna använder sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Lärarna använder de nationella proven som stöd för betygssättningen.

1.4 Hur arbetar läraren för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur lärarna arbetar för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning. Detta kan bland annat ske genom att låta varje elev få tillfälle att utveckla förmågan att bedöma egna och andras resultat. Här undersöks också hur lärarna kan förklara för eleverna syftet med de aktiviteter som sker, vilka kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla samt på vilket sätt de ska få visa sina kunskaper.

Enligt läroplanen är skolans mål att varje elev kan bedöma sina studieresultat och utvecklingsbehov i förhållande till kraven för utbildningen. Skollagen anger att barn och elever ska ges inflytande och kunna påverka utbildningen. Enligt Skolverkets allmänna råd bör lärare se till att eleverna förstår syftet med undervisningen och vilka kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla samt hur de ska få visa sina kunskaper. Vidare anges att lärarna ska använda sig av effektiva rutiner och former för dokumentation som väl återspeglar elevernas kunskaper och ger grund för kommunikation av bedömning med elever samt inte innehåller integritetskänsliga uppgifter.

Forskning och erfarenhet visar att elevernas förståelse och acceptans av bedömning ökar om lärarna arbetar med kamratbedömning. Om lärarna använder strukturerade metoder för att försäkra sig om att eleverna uppfattar undervisningens syfte och de uppgifter som ska genomföras ökar elevernas möjligheter att tillägna sig kunskap.

Allmänt

Lärare beskriver att de försöker skapa förtroende för sin bedömning och betygssättning genom en strukturerad undervisning. Här ingår att informera eleverna om vad som är syftet med undervisningen, vad som kommer att bedömas, hur eleverna ska få visa vad de kan samt att ge eleverna kontinuerlig återkoppling. När det är dags för betygssättning är det enligt lärare också viktigt att kunna motivera sin bedömning i relation till kunskapskraven utifrån ett allsidigt underlag.

Elever framför att i vissa kurser, exempelvis inom inriktningen lantbruk, har inte lärarna redovisat och motiverat sin bedömning och betygssättning. Enligt elever har de inte förstått hur lärarens bedömning "har gått till" och varför de har fått ett visst betyg. Det finns också kurser där elever inte har känt till vem som är betygssättande lärare, vilket inneburit att de inte vetat vem de ska fråga hur de ligger till i förhållande till kunskapskraven och vad de behöver göra för att utvecklas vidare.

Enligt lärare och elever har så kallad kamratbedömning förekommit i några kurser, men med varierande framgång. Flera elever uppger i intervjuer att det inte känns bra att bedöma en kamrats prestation. Lärare känner till detta och har därför valt att låta eleverna bedöma oidentifierade exempel på elevlösningar eller elevlösningar från tidigare läsår. Som ett positivt exempel nämner elever hur de i en kurs fick titta på la-

borationsrapporter från tidigare kurser och jämföra dessa med sin egen rapport. Eleverna fick gissa hur de tidigare rapporterna bedömts och diskutera sina bedömningar tillsammans med läraren.

Engelska

Det framkommer i intervjuer med elever, lärare och rektorn att elever inte kände förtroende för betygssättningen i en kurs föregående läsår. Anledningen var att elever upplevde att undervisningen saknade en "röd tråd" och att de inte visste hur deras prestationer bedömdes i relation till kunskapskraven.

Enligt rektorn och lärare finns innevarande läsår rutiner inom ämnet som ska säkerställa att samtliga lärare kan bedriva en strukturerad undervisning, där syfte, mål och kunskapskrav är tydliga för eleverna och där samtliga lärare har ett allsidigt underlag för att bedöma och betygsätta elevernas förmågor.

Matematik

Läraren uppger att hon avser skapa förtroende för sin bedömning och betygssättning genom att vara tydlig med vad som bedöms, vilka kraven är och hur hon har bedömt elevens prestationer.

Enligt elever fick de föregående läsår en tydlig information om målen för undervisningen samt kontinuerlig återkoppling, framförallt genom ett betyg på proven. Eleverna upplevde då att de visste hur de låg till och att betyget inte kom som någon överraskning. Nuvarande lärare har ännu inte arbetat med kamratbedömning men planerar att göra detta.

Svenska

Enligt lärare dokumenteras elevernas kunskaper kontinuerligt under kursen. Dokumentation används vid samtal med eleverna om deras kunskapsutveckling och i samband med att lärare och elever diskuterar betyget vid kursslut. Lärare upplever att eleverna får förtroende för bedömningen och betygssättningen genom att de får veta vilket underlag som bedöms och i relation till vad.

Enligt elever har de förtroende för bedömningen och betygssättningen. Kurserna har börjat bra enligt eleverna genom att undervisningen är strukturerad och intressant. Detta bidrar positivt till elevernas förtroende för kommande bedömningar och betygssättning.

Elever beskriver hur de fått förståelse för vad som bedöms och för kraven genom att de under föregående läsår fick titta på elevlösningar från tidigare kurser och bedöma dessa samt ge en motivering till sin egen bedömning. De arbetade också med kamratbedömning, såväl på skriftliga som muntliga uppgifter. Enligt en elev blev resultatet att "man hade stenkoll och förstod vad som behövdes för olika betyg".

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärare behöver genomföra ytterligare insatser för att eleverna ska känna förtroende för bedömningen och betygssättningen i samtliga kurser. Det är exempelvis viktigt att samtliga lärare förklarar syftet och målen med undervisningen. Vidare är det viktigt att lärarna dokumenterar elevernas kunskaper på ett tydligt sätt för att kunna stödja elevernas fortsatta kunskapsutveckling och för att kunna redovisa skälen för ett betyg.

2 Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

2.1 Hur ger rektor stöd till enskilda lärare och stödjer lärares samarbete om bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektorn arbetar för att stödja lärarna i deras arbete med att bedöma elevernas kunskaper samt hur rektor tar ansvar för att betyg sätts enligt bestämmelserna.

Enligt läroplanen har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får relevant kompetensutveckling. Skolverkets allmänna råd anger att lärare tillsammans regelbundet bör analysera och diskutera hur olika elevprestationer bedöms i förhållande till kunskapskraven. Rektor bör skapa förutsättningar för lärarnas arbete med likvärdig bedömning och betygssättning. Vidare bör rektor skapa förutsättningar för och stödja lärarna i arbetet med att utveckla effektiva former och rutiner för dokumentation och samordna formerna för dokumentation och information inför utvecklingssamtalet.

Av intervju med rektorn framkommer att han har uppdragit åt den biträdande rektorn att leda lärarnas dagliga arbete, vilket bland annat innefattar schemaläggning och att leda möten då lärarna diskuterar pedagogiska frågor. Den biträdande rektorn genomför också medarbetarsamtalen med lärarna. Enligt rektorn och lärare vänder sig lärarna i första hand med sina frågor till den biträdande rektorn och det är också den biträdande rektorn som agerar på signaler från eleverna angående undervisningens kvalitet. Sammantaget leder detta till att det är den biträdande rektorn som har den största kunskapen om hur lärarnas undervisning, bedömning och betygssättning fungerar. Informationsöverföring mellan rektorn och den biträdande rektorn sker i princip dagligen och mer strukturerat vid ledningsgruppens veckovisa möten. Av intervju med rektorn framkommer att han är förtrogen med hur bedömningen och betygssättningen fungerar på skolan.

Skolledningen har på olika sätt, bland annat genom att det gjorts en anmälan till Skolinspektionen och genom klagomål från elever och vårdnadshavare, uppmärksammat på att bedömningen och betygssättningen inte fungerat tillfredsställande i vissa kurser på skolan. Av intervjuer med rektorn och lärare framkommer att den biträdande rektorn ger individuellt stöd till lärare, bland annat i form av handledning kring planering av undervisningen och dokumentation av elevernas förmågor. Insatser har tidigare

gjorts från skolledningens sida för att förbättra rutinerna kring bedömning och återkoppling till elever i samband med elevernas arbetsplatsförlagde lärande.

Innevarande läsår har lärarna under ledning av den biträdande rektorn påbörjat ett utvecklingsarbete avseende bedömning. Inledningsvis kommer man ha gemensamma diskussioner i lärarkollegiet utifrån Skolverkets allmänna råd om bedömning och betygssättning i gymnasieskolan. Utvecklingsarbetet har enligt rektorn föranletts av att lärarna gör olika tolkningar av hur ämnesplanernas mål och syfte samt kunskapskraven ska påverka undervisningen och bedömningen.

Enligt rektorn träffas lärare och handledare/instruktörer varje termin på ämneskonferenser för att tillsammans diskutera bedömning och betygssättning i de kurser där det ingår både teoretiska och praktiska moment.

Av intervjuer med rektorn och lärare framkommer att lärarna har tid och möjlighet att diskutera bedömning och betygssättning i samband med rättning av nationella prov, vid sambedömning i vissa yrkeskurser samt vid ämnesövergripande arbete.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn stödjer lärarna i deras arbete med att bedömning och betygssättning. Det är dock angeläget att rektorn följer upp att genomförda insatser har fått avsedd effekt, till exempel att eleverna förstår varför de fått ett visst betyg.

Mot bakgrund av att skolan har flera lärare som är ensamma om bedömningen och betygssättningen i sitt ämne är det också angeläget att rektorn tar reda på lärarnas eventuella behov av stöd och kompetensutveckling samt ser över och utvecklar förutsättningarna för lärarnas samverkan med andra lärare inom och utom skolan.

2.2 Hur arbetar skolan i sitt kvalitetsarbete med frågor rörande bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektor tar ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till nationella mål och om lärarna systematiskt och kontinuerligt utvärderar i vilken mån de bedömnings- och dokumentationsformer som används är ändamålsenliga.

Enligt skollagen ska kvalitetsarbete på enhetsnivå genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Rektorn har enligt läroplanen som pedagogisk ledare för skolan ansvar för skolans resultat. Enligt Skolverkets allmänna råd bör rektorn tillsammans med lärarna systematiskt och kontinuerligt följa upp och utvärdera de rutiner och former för dokumentation som används så att de är effektiva och ändamålsenliga för ett systematiskt kvalitetsarbete. Rektorn bör skapa rutiner för hur kvalitetsarbetet ska bedrivas på enheten.

Enligt Skolverkets stödmaterial "Kunskapsbedömning i skolan" kan den information som läraren samlar in för att bedöma elevernas kunskaper, i syfte att kunna ge god återkoppling (formativ bedömning), även tjäna till att utveckla undervisningen.

Enligt rektorn bedrivs ett kvalitetsarbete på skolenhetsnivå i samband med särskilda utvärderingsdagar då skolledning och personal diskuterar betygsgesultat och resultat från elevenkäter.

Enligt elever utvärderar en del lärare sina kurser och tar tillvara elevernas synpunkter för att utveckla sin undervisning. Det framkommer också i intervjuer med lärare att de genom olika bedömningssituationer får underlag för att utveckla sin undervisning. Bland annat får läraren i matematik vid sina mindre avstämningar återkoppling på om undervisningen fungerat och om eleverna lärt sig det hon har planerat att de ska lära sig.

I samband med utvecklingssamtalen följer lärarna upp hur de bedömnings- och dokumentationsformer som används fungerar. Elevernas synpunkter i denna fråga inhämtas även vid klass- och skolråd. De synpunkter som eleverna har diskuteras gemensamt av personalen. Lärarna har också börjat diskutera bedömnings- och dokumentationsformer i syfte att nå en samsyn.

I vissa yrkeskurser finns välutvecklade bedömningsunderlag som ska stödja bedömning av praktiska moment, exempelvis i samband med elevens arbetsplatsförlagda lärande. Det finns även exempel på underlag som inte har anpassats till gällande styrdokument. Dokumentet benämns "Omdöme APU" och i dokumentet ska en handledare sätta betyg enligt den tidigare betygsskalan på bland annat elevens visade intresse.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan till viss del följer upp hur lärarnas former för bedömning och dokumentation fungerar. Skolans arbete behöver emellertid utvecklas genom att resultatet från uppföljningarna analyseras så att insatser kan sättas in för att säkerställa att formerna för bedömning och dokumentation är ändamålsenliga.

Syfte och frågeställningar

Skollagen anger allmänna bestämmelser om betygssättning. I skolförordningens 6 kapitel och i gymnasieförordningens 8 kapitel finns bestämmelser om betygssättningen i grund- respektive gymnasieskola. Rektor har ansvar för att betygssättning sker enligt skollagen och andra författningar. Skolverket förordar att lärare kontinuerligt analyserar de kunskaper som elever visar utifrån vad som behandlats i undervisningen. Lärarna bör också använda sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Skolinspektionen framhåller i en forskningsöversikt den formativa bedömningen samt kollegiala samtal om mål, värderingar och bedömningar av resultat som framgångsfaktorer. Olika gransknings- och

tillsynsrapporter samt utvärderings- och forskningsrapporter visar att det är oklart på vilka grunder bedömningar görs och betyg sätts.

Denna kvalitetsgranskningens syfte är att bedöma likvärdighet och kvalitet i betygssättningen i ett antal grund- och gymnasieskolor. Granskningen fokuserar på betygens avspeglning av elevernas kunskap och hur skolorna använder de nationella proven för att styra sin betygssättning mot ökad likvärdighet inom ämnena engelska, matematik och svenska.

De centrala frågeställningarna är:

- Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?
- Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

Metod och material

Projektet har i huvudsak använt dokumentstudier och intervjuer för att få underlag för att besvara projektets frågeställningar. Dokumentstudier har gjorts av offentlig statistik avseende de ingående skolornas resultat i form av betyg och resultat på nationella prov. Även dokument från de representerade skolorna har studerats, bland annat en av rektor upprättad verksamhetsredogörelse. Andra dokument från skolorna som har studerats är exempel på underlag vid olika bedömningstillfällen och dokumentation om elevers kunskapsutveckling.

Vid varje skolbesök har intervjuer genomförts med elever i årskurs 9 alternativt elever i gymnasieskolan (både individuellt och i grupp), lärare (både individuellt och i grupp) samt rektor. Besöken har avslutats med en återkoppling till rektor och lärare kring inspektörernas preliminära bedömningar.

Vid Berga Naturbruksgymnasium intervjuades, förutom skolans rektor, 10 elever och 8 lärare.

Skolinspektionens omrättning av nationella prov

År 2013 har Skolinspektionen omrättat 31 800 elevlösningar av nationella prov på delprovsnivå från 461 skolor. Ett slumpmässigt urval av elevlösningar gjordes vid omgång 4 bland de obligatoriska proven i grundskolan och gymnasieskolan. Proven omfattar ämnena svenska/svenska som andraspråk för årskurs 6 och ämnena engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk och de naturorienterande ämnena biologi, fysik och kemi i årskurs 9. I gymnasieskolan omfattar urvalet kursproven i engelska 5, matematik 1a, 1b och 1c och svenska 1/svenska som andraspråk 1. Urvalet genomfördes på ett sådant sätt att erhållna resultat skulle vara representativa dels på nationell nivå per ämne och årskurs, dels på skolnivå för de utvalda skolorna i ämnena engelska, mate-

matik och svenska/svenska som andraspråk i årskurs 9 i grundskolan och gymnasieskolan.

490 skolor kontaktades och ombads skicka in kopior av rättade elevlösningar till Skolinspektionen. Den ursprungliga rättningen och annan information som kunde leda till identifiering av enskilda elever togs bort. Drygt 140 ämnesutbildade och erfarna lärare kontrakterades för att rätta om proven. Resultat från omrättningen jämfördes med skolans ursprungliga rättning.